

Sumonyi Zoltán

Gömöri György Békássy-könyvéről

Gömöri György: Magyar „apostol" Angliában
Tanulmányok és versek Békássy Ferencről

Békássy Ferenc a mi nemzedékünknek, ahogy az előttünk járó Cs. Szabó László nemzedékének is, fel-feltűnő kísértet; *olyasféle ismeretlen, karcsú és nemes ifjú, amilyet ógörög síroszlopon, sztélén lehet látni, meztelenül lándzsára hajolva, névvel vagy névtelenül. Ennyi volt csupán: puszta név. Eltűnt, mint egy angyal; csak két-három pihetoll szakadt le emlékül a szárnyairól.*

Az előttünk járó nemzedékek Babits Mihály 1917-ben megjelent *Irodalmi Problémák* című tanulmánykötetéből, mi pedig Vas István 1960-as *Rapszódia egy őszi kertben* címen megjelent vegyes műfajú könyvéből tudhattunk Békássyról. Annyit, hogy 1915-ben, huszonkét évesen hősi halált halt, és mint cambridge-i diáknak, neki is emléktáblája van a Királyi Kollégium katedrális méretű, gótikus „kápolnájában".

1978–79-ig Gömöri György is nagyjából ennyit tudhatott, legalábbis ez olvasható ki a *Magyar"apostol" Angliában* című, most megjelent tanulmánykötetének előszavából. „Én már kilenc éve tanítottam Cambridge-ben, amikor a King's College archívumában kezembe kerültek Békássynak John Maynard Keyneshez írt okos és mulatságos levelei, amiket aztán 1980-ban a New Hungarian Quaterly-ben tettem közzé." És 1979-et jelez a tanulmánykötetet záró Gömöri-versek első darabja is, a *B.F. huszárönkéntes levele Angliába 1915 májusában.*

Hanem hát mi minden olvasható az előszó és a könyvzáró versek között! Szinte minden, amit Békássy Ferencről egyáltalán tudni lehet, vagyis negyven év filológiai kutatásainak eredménye. Ez a „szinte minden" többnyire Békássy leveleiből bontakozik ki, amelyeket Gömöri a King's College könyvtárából, valamint különböző magánhagyatékokból gyűjtött össze, és a levelekhez készített jegyzetek egészítenek ki, tesznek számunkra is érthetővé. A legtöbb fennmaradt (eddig megtalált) levelet szerelméhez, *Noel Olivier*-hez írta 1911 és 1915 között, összesen harminckettőt. Ebből a harminckettőből itt csak egyet közöl (az összes megjelent

a *Békássy Ferenc szerelmes levelei* című 2013-as kötetben), de ebben az egyben is szóba kerülnek életének meghatározó helyszínei, főbb szereplői.

A helyszínek közül Zsennye, ahol Békássy született, és ahová tizenkét éves kora után is nyaranta hazautazott, s ahol beszámolója szerint éppen most találta meg anyai dédanyjának, Bezerédi Amáliának francia nyelvű naplóját. Aztán a petersfield-i középiskola, ahol megismerte Noelt, a színész *Laurence Olivier* unokanővérét, s végül a cambridge-i egyetem, ott is az előkelő King's College. Ahonnan az elsőéves történészhallgató már megemlíti néhány tagját az Apostolok Társaságának, amely társaságba *John Maynard Keynes* javaslatára néhány hónapja már őt is beválasztották, s ahol megjelenik egy húszéves osztrák fiú (*Ludvig Wittgenstein*), akit pedig *Bertrand Russell* javaslatára vettek fel az exkluzív közösségbe. Csupa ismerős, nagy név! Viselőik néhány év múlva a 20. század „arculatának" meghatározó személyiségei lettek.

És ez csak az első dokumentum, amelyet még tizenhat követ a tanulmánykötetben, beleágyazva Békássy rövid élettörténetébe, és kiegészítve Gömöri eligazító elemzéseivel. De talán a legizgalmasabb, mert számomra csupa újdonság, a negyedik fejezet, a *„Békássy Ferenc angol–magyar költő 1914-ben."* Ebben van egy bő kétoldalas idézet Elliot Logwood Grant-Watson önéletírásából, amelyben beszámol az 1914 nyarán Békássyval eltöltött svájci nyaralásáról. Itt olvassák, hogy meggyilkolták Ferenc Ferdinándot, s Békássy mindjárt sejti, hogy ebből háború lesz, amelyben valószínűleg neki is részt kell vennie. De reméli, hogy túléli, legfeljebb csak megsebesül. Majd így folytatódik az 1946-ban Londonban kiadott önéletírás: „1915 júniusában esett el… az oroszok elleni harcban. Sebesülten találtak rá egy elhagyott állásban, és egy orosz kórházban halt meg." Ha ez igaz, akkor nem tömegsírba temették, ahol egy év után nehéz lett volna megtalálni. Őt pedig megtalálták és hazahozták, huszárlódingjában kéziratos verseivel, amelyek azóta is megvannak, az oldalági rokon, Görgey Gábor tulajdonában.

Az utolsó fejezet pedig a dokumentumok dokumentuma: annak a negyven évig tartó nyomozásnak a leírása, ahogy Gömöri György családtagtól családtaghoz jutva, és véletlenszerű levélváltások során lépésről lépésre tárja föl egy ígéretes angol-magyar költő mindennapjait az első világháború előtti Európában. Ezzel a nyomozással pedig a Cs. Szabó által is elsiratott testetlen, elröppenő angyal hús-vér fiatalemberként lép elénk.

Gömöri György: Magyar „apostol" Angliában
(*Tanulmányok és versek Békássy Ferencről*)
Savaria University Press, Szombathely – 2020.